

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ТЕМА 3. ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1. Поняття та особливості права європейського союзу.
2. Принципи права ЄС та їх класифікація.
3. Роль і значення діяльності Суду ЄС у формування принципів права ЄС.

Нижня палата парламенту Великої Британії підтримала плани прем'єр-міністра Девіда Кемерона про проведення до кінця 2017 року референдуму про вихід країни з Євросоюзу

Рішення було прийнято в ніч на **8 вересня 2015 р.** ідею підтримали 316 депутатів, проти висловилися 53.

(британський прем'єр неодноразово заявляв, що оголосить референдум про вихід Великої Британії з ЄС у 2017 році)

ДЛЯ ДОВІДКИ:

Поблизу містечка Рахів (Закарпаття) в оточенні мальовничих Карпат знаходиться географічний центр Європи.

1. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Право ЄС – специфічна правова система, норми якої регулюють суспільні відносини, що складаються в ході інтеграційних процесів в рамках ЄС.

Поняття «Право ЄС» можна розглядати у таких аспектах:

- 1) самостійна правова система;
- 2) як наука, що вивчає цю систему;
- 3) навчальна дисципліна, яка має свій *предмет* (суспільні відносини, які склались і складаються в результаті взаємодії держав-членів ЄС, а також між інститутами і органами ЄС), та *методи* (координації, субординації, уніфікації, гармонізації);
- 4) як комплексна галузь знань.

Право Європейського Союзу є унікальною правовою системою, що функціонує паралельно із законодавством держав-членів ЄС.

Особливості права Європейського Союзу:

- обмеження суверенних прав держав-членів на користь органів ЄС. Європейський Союз не є класичною міжнародною організацією в повному розумінні цього слова. Він поєднує в собі риси міжнародної організації, конфедерації та федерації;
- ПЄС має пряму дію (і ознаку, і принцип - принцип прямої дії). Пряма дія ПЄС означає, що його норми встановлюють суб'єктивні права і обов'язки безпосередньо для фізичних та юридичних осіб;
- Верховенство по відношенню до національного права держав-членів. Принцип верховенства ПЄС. Верховенство ПЄС означає, що його джерела мають більшу юридичну силу, ніж джерела права, що приймаються в рамках окремих держав-членів.
- ПЄС займає проміжне положення між національним (внутрішньодержавним) і міжнародним правами.

Термін «право Європейського Союзу» вживається з початку 1990-х рр. з появою Європейського Союзу, до цього позначалося як «право Європейського співтовариства». Деякі учені розглядають поняття «Право Європейського Союзу» як частину ширшого поняття «Європейське право».

Поняття „європейське право“ є важким для визначення та багатозначним. Тому часто розрізняють поняття „європейське право“ *sensu largo* (у широкому значенні) та *sensu stricto* (у вузькому значенні). У широкому значенні - це міжнародний правовий порядок європейських організацій, до яких належать не лише ЄС та Європейські Спільноти, але й ОБСЄ, Рада Європи, ЕФТА, а також ЗЄС. У вузькому значенні - це право, пов'язане з діяльністю ЄС та Європейських Спільнот.

З метою підкреслити своєрідність права Європейського Союзу та його відмінності від класичних правових систем (внутрішньодержавного і міжнародного права) у науковій літературі воно часто характеризується як наднаціональне (наддержавне) право.

У сучасній західній доктрині отримав також поширення термін *транснаціональне* право, який робить акцент на здатності норм Європейського Союзу діяти через державні кордони, не обмежуючись територією однієї-єдиної країни.

Сфера дії права Європейського Союзу поширюється на територію країн, що входять до складу організації Європейський Союз. Ці країни офіційно іменуються державами-членами, і їх кількість постійно зростає.

2. ПРИНЦИПИ ПРАВА ЄС ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Принципи права виражають сутність, зміст права, тому мають значення керівних положень під час здійснення державою правотворчої, правозастосовчої діяльності.

Норми права формуються на основі принципів права, тому останні є "**фундаментальними конструкціями**" всієї системи права.

Принципи права ЄС – це основні засади цієї правової системи, які визначають зміст правотворчої, правозастосовної і правоохоронної діяльності Союзу в цілому і його держав-членів

Принципи права ЄС розділяються на **функціональні і загальні**.

До **функціональних** принципів відносяться:

- Принцип верховенства права ЄС означає пріоритет норм права ЄС над нормами національного законодавства держав-членів, норми національного права держав-членів не повинні суперечити нормам права ЄС.
- Принцип прямої дії права ЄС означає безпосереднє застосування права ЄС на території держав-членів.

До загальних принципів права ЄС належать:

- принцип охорони прав і свобод особистості, принцип правової визначеності, принцип пропорційності, принцип недискримінації, принцип субсидіарності, а також низка процесуальних принципів.

- принцип субсидіарності – Союз зобов'язаний діяти в межах своїх повноважень для досягнення цілей ЄС, а в сферах де він не наділений компетенцією мають діяти національні органи.

- принцип пропорційності – засоби, які використовуються органами ЄС не мають виходити за рамки дій, які необхідні для реалізації цілей договору.

Принципи міжнародного права:

- принцип невикористання сили
- принцип виконання міжнародних зобов'язань
- принцип мирного вирішення спорів

Систему принципів права ЄС, яку обґрунтував С. Погребняк.

Залежно від значення принципів для системи права він розрізняє **основоположні** і **похідні** принципи права.

Основоположні принципи права – це принципи, які лежать в основі права, утворюють його фундамент (**справедливість, рівність, свобода, гуманізм**).

Усі інші принципи є **похідними** від основоположних, менш значущими і фундаментальними. Наприклад, похідним від загальних засад права визнається **принцип верховенства права, гарантувати ефективну дію якого покликані принципи правової визначеності, пропорційності, добросовісності і розумності**.

М. Аракелян, поділяючи принципи права ЄС на загальні і спеціальні.

Загальні принципи: принцип правової визначеності, принципи субсидіарності і пропорційності, принцип незастосування сили, добросовісного виконання міжнародних зобов'язань.

Спеціальні принципи: *галузеві* (принцип однакової оплати чоловіків і жінок за однакову працю – у трудовому праві) і *функціональні* (принцип прямої дії та верховенства права ЄС)

Відповідно до Римського Договору 1957 р., джерелами права ЄЕС називаються основні принципи права.

**Під цим розуміються не основні принципи сучасного міжнародного права, сформульовані в Статуті ООН та інших документах,
а загальні принципи справедливості, рівність у плані недопустимості дискримінації, захист законних очікувань, захист основних прав людини, забезпечення процедурних прав та ін.**

Природно, що подібні принципи права містяться (повинні міститися) у всіх національних системах на сучасному етапі, і ніхто не може їх ігнорувати, тим більше Європейський Союз, заснований на високих загальнолюдських ідеалах.

3. РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУДУ ЄС У ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ПРАВА ЄС.

Європейським судом були сформульовані та визнані джерелом права ЄС такі принципи:

примат права ЄС: обов'язок національного судді не застосовувати національні норми у випадку, якщо вони не відповідають праву ЄС;

Для довідки про примат права ЄС:

Концепція примату європейського права є однією з основних теоретичних підстав для його ефективного функціонування. У переважній більшості європейської спеціалізованої літератури концепція примату європейського права над національним визначається поняттям «верховенство».

обов'язок держав-членів не ухвалювати закони, що не відповідають праву ЄС;

пряме застосування (норми права ЄС застосовуються у державах-членах без подальшого схвалення національним законодавством;

незалежність європейського права

Країни-члени, утворивши Спільноти, обмежили свою правотворчу діяльність і в результаті дозволили утворити правовий порядок, незалежний від національної та міжнародної правових систем. Цей порядок є однаково обов'язковим до виконання усіма країнами-членами та їх громадянами, а також повинен застосовуватися внутрішніми судами.

принцип рівності (заборона дискримінації)

Справа Габріель Дефрен стосувалася однакового ставлення до працівників з огляду на стать (ст. 141 Римського Договору). Пані Дефрен була стюардесою бельгійських авіаліній Сабена і, згідно з національним законодавством пішла на пенсію у віці 40 років. Однак, вона вирішила, що таке положення дискримінує її, позбавляючи її, зокрема, від заробітків. Тому вона подала до бельгійського суду праці, опираючись на ст. 119 Римського Договору, яка забороняє дискримінацію з огляду на стать. Бельгійський суд, маючи сумніви, звернувся з цим питанням до Європейського Суду. Європейський Суд постановив, що сформульований в ст. 119 принцип, що чоловіки і жінки повинні отримувати однакову винагороду, є одним із головних принципів права Спільнот і на нього можна посилатися перед національними судами. Суди зобов'язані охороняти права, що виникають із цього принципу.

принцип солідарності

Принцип солідарності з одного боку означає, що країни-члени не можуть не виконувати права Спільнот, думаючи про свої національні інтереси, а з іншого - мусять робити все можливе, щоб постанови права Спільнот реалізувати якнайкраще.

принцип субсидіарності

Принцип субсидіарності окреслює поділ повноважень між країнами-членами та Спільнотою, що є сформульовано в ст. 5, доданій до Римського Договору Маастрихтським Договором: Спільнота діє в рамках своїх повноважень, визначених цим договором, та поставленими тут перед нею цілями. У сферах, які не підпадають під її виключну компетенцію.

принцип "ne bis in idem" (правило, що забороняє подвійне покарання за одне порушення).

кожна особа може подавати клопотання про застосування права ЄС у його справі) та пряма його дія.

загальні права та свободи людини.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!